

Бодіна-Дячок Вікторія Володимирівна

кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри історії музики факультету музикознавства та виконавського мистецтва Київського інституту музики ім. Р.М. Глієра

Тези

Наукова розробка

Тема: Авторська присвята художнього твору як явище творчої біографії митця (крізь призму музикознавчої інтерпретації)

1. У сучасних умовах культурного розвитку увагу дослідників привертає прочитання музичної класики з нових наукових позицій. Одним із таких підходів до вивчення композиторської творчості є дослідження авторської присвяти музичного твору як культурного й естетичного феномена, що дає змогу виявити особливості культурного і особистісного контексту творчості митця. Авторська присвята становить окремий аспект розгляду творчої біографії композитора. Творча біографія митця постає явищем культури, унікальним перетином зовнішніх факторів і внутрішніх інтенцій, а художній твір – органічним результатом впливу культурних і життєвих подій (С. Тишко).
2. Авторська присвята як явище творчої біографії митця і чинник його творчості ще не набула всебічного дослідження в сучасній українській культурології і мистецтвознавстві (проблему авторської присвяти як чинника мистецької творчості піднімають у своїх роботах Ю. Лотман, Ю. Тинянов, Л. Вікулова, О. Кривцун, Д. Кузьмін, О. Лосєва, О. Тебекіна, Н. Фоміна, Н. Чамата, Р. Чемберс).
3. Авторські присвяти відтворюють своєрідність творчої біографії митця, Вони є однією з форм самовираження митця. Крізь призму присвят можна розкрити глибинну сутність творів композиторів (особливо на прикладі присвят композиторів романтичної доби!). Питання музикознавчої інтерпретації даного мистецького явища, яка за думкою дослідниці О. Самойленко, полягає *в окресленні поля можливих – ймовірних – семантичних взаємодій музичного та музикознавчого текстів, перетворення цих взаємодій у дійсність музикознавчого дискурсу з його текстовими межами та опорою на пізнавальну наукову традицію* (с.11)¹.
4. Авторська присвята, як культурний і естетичний феномен, відтворює культурний і особистісний контекст творчості митця. Пропонуємо своє визначання поняття присвяти музичного твору як авторського надпису,

¹ Самойлено А. Теорія музикознавчої інтерпретації як напрям сучасної герменевтики

який містить: ім'я адресата (чи адресатів), інформацію про творчий задум митця, його внутрішній стан, втілений в образах і характері твору, виражає намір автора вшанувати цим твором певну особу чи групу осіб.

Надпис-присвята надає додаткових смислових відтінків і значень художньому твору і є одним із способів входження твору в *систему комунікації*. Присвята є своєрідним механізмом *культурної пам'яті*, завдяки їй накопичується і зберігається певна інформація. Нотний текст з присвятою набуває нових інформаційних значень.

Важливими для розкриття сутності досліджуваного нами явища авторської присвяти є праці О. Самойленко, у яких автор безпосередньо не розглядає їх як феномен культури, проте торкається питань, пов'язаних з цим культурним явищем. У статті *«Информационно-культурологические аспекты проблемы памяти в музыке»* О. Самойленко аналізує модель пам'яті в музиці, яка дозволяє визначати сутність музичного тексту (с. 24–33), в іншій статті автора *«Музыка между коммуникацией и общением (нормы и парадоксы музыковедческого поиска смысла)»* досліджено процеси комунікації та спілкування в музиці (с. 39–48). В контексті цих ідей розглядаємо надпис-присвяту як один із способів включення твору в систему комунікації.

5. Щодо форми вираження, присвяти можуть бути: прозові, поетичні, стислі і розгорнуті звертання, самостійні поетичні твори. Ознаками авторських присвят є: «текстова присутність автора», хоч вона й не обов'язкова, текстова присутність адресата (адресатів) у вигляді його прізвища та ініціалів, рідше – у другій і третій особі (Вам, їй) чи інших форм звернення. Здебільшого надпис-присвята містить волевиявлення автора («Присвячую...»). За обсягом, характером висловлювання і стильовими особливостями надписи-присвяти поділяємо на стандартні та вільно розвинені. Поряд з найпоширенішими надписами-присвятами з іменем одного адресата, нерідко трапляються присвяти з іменами кількох адресатів.
6. Композитори ХІХ ст. значно розширили коло адресатів авторських присвят порівняно з попередньою епохою, створюючи їх для осіб з найближчого оточення, а з часом – і для композиторів, виконавців, літераторів, акторів, видавців тощо. Це суттєво урізноманітніло жанри присвячених творів (камерно-вокальна і камерно-інструментальна музика), вплинуло на їх характер і образний зміст.

Характер відносин композитора і адресатів його присвят (особисті, дружні, творчі, офіційні, формальні, ділові) визначав мотивацію до їх створення: виявити почуття вдячності, захоплення, дружби, кохання, дотриматися

формальності, обов'язку, традиції тощо. Намір композитора присвятити свій твір міг виникати у нього як творчий імпульс на різних етапах творчого процесу: ще до початку роботи, на етапі задуму твору, у процесі його написання чи навіть після нього або й значно пізніше. Тому надписи-присвяти пов'язані з музичним текстом у різний спосіб. Відомі випадки переадресації присвят, зміни імені адресата (крім пам'ятних), а часом і їх скасування, коли автор з певних причин знімав надпис-присвяту.

Таким чином, вивчення авторських присвят митця виявляє безліч подробиць і нюансів його творчої біографії. За справедливою думкою дослідниці О. Самойленко, *«музикознавець стає автором, спостерігачем відразу за трьома «героями» - життям, мистецтвом і тими, хто його створює»* (с.8)². Дослідниця влучно визначає покликання музикознавця, яке *«полягає у створенні можливості для повної реалізації «героя» (сукупності смислових інтенцій музики) – можливості музичного тексту знайти музикознавчий голос – як той, якому можна довіритися, який здатний стати своїм»* (с.21, там само).

² Самойлено А. Автор и герой в музыковедческой деятельности, с.8